

## 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ: DIASPORADAKİ UYGURLAR

**Enver CAN**

Sayın hocalarım, değerli misafirler, hepinizi saygıyla selamlarım!

Konuşmama başlamadan önce 15 Temmuz Darbe girişiminde canlarını feda eden Şehitlerimize Allah'tan rahmet, ailelerine sabır, yaralı gazilerimize acil şifalar ve aziz Türk milletine, Türklüğün Beşiği Türkiye'mize baş sağlığı dilerim!

Böyle önemli bir konferansta sizlerin aranızda bulunmaktan onur duyduğumu ifade ederken, bu toplantıya ev sahipliği yapan ve bizleri bir araya getiren organizatörlere teşekkürlerimi sunarım. Ancak yeri gelmişken şunu da ifade edeyim ki, benim sizlere bu Üniversite Kürsüsünden hitap edebilecek bir unvanım olmadığı gibi, konuşmamın da bilimsel dayanağı yoktur. Ben sadece kendi gördüklerimi, bildiğimi ve duyduklarımı Türkçemin elverdiği ölçüde sizlerle paylaşmaya çalışacağım.

Ben, bundan 50 yıl önce zamanın başbakanı merhum Süleyman Demirel hükümeti döneminde iskânlı olarak Türkiye'ye getirilip Kayseri'ye yerleştirilen Doğu Türkistanlı Uygur Türklerinden biriyim; Türkiye'de askerlik vazifemi tamamladıktan sonra çalışmak için Avrupa'ya gittim ve 40 seneden beri Almanya'nın Münih kentinde yaşamaktayım.

Bu vesileyle kısaca, Doğu Türkistan Türklerinin, yani Uygurların Türkiye'ye bağlılığına ve Anadolu Türk'ü ile yakınlığına değinmek istiyorum. Bilindiği gibi Uygur Türklerine 1870'lerde, yani Hükümdar Yakup Bedevlet döneminde zamanında, Osmanlı padişahı Sultan Abdülhamid Han'a Biat etmişlerdir; 1933 yılında Kaşgarda ilan edilen Doğu Türkistan

Cumhuriyeti yönetimi Gök Bayraktan Al Bayrağa selam göndererek, bağımsız devlet olarak tanınması için en başta Türkiye Cumhuriyeti hükümetine müracaat etmişti; 1940 yıllarında Urumchi de yayımlanan Altay gazetesinin kapağında, Milletimiz Türk, dinimiz İslam ve vatanımız Doğu Türkistan'dır, cümlesi yazıyordu. Demek, bugün Çin yönetiminin zulmü altında inleyen Uygur Türkleri, kendilerini Türk, 1933 ve 1944 olarak geçen asırda kurdukları bağımsız Cumhuriyetlerini de Türk kelimesiyle adlandırmışlardır.

Nitekim biz bundan yarım asır önce Türkiye'ye geldiğimiz günden bu yana Anadolu Türkünün, hükümetlerimizin ve toplumun bize gösterdiği yakınlık, sevgi ve ilgi de aynı bağları teyit etmiştir. Şahsen ben Türkiye'de yaşadığım yıllarda hangi kapıyı çalmışsam ve kiminle karşılaşmışsam, kendimi evimde ve kendi anavatanımda gibi hissetmişimdir. 1994 Aralık ayında Doğu Türkistan halkının lideri İsa Yusuf Alptekin Beyefendi vefat ettiğinde, ben Cenazeye katılmak için, aynı gün Münih'ten İstanbul'a gelmiştim. O gün akşam saatlerinde merhumun evinde Fatiha okunurken, o dönem İstanbul Büyükşehir Belediye başkanı olan Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan Beyefendi, zamanın İstanbul valisi ile birlikte İsa Yusuf Alptekin'in Ataköy'deki evine teşrif buyurarak, Kur'an tilavetine dâhil olmuşlardı. Daha sonraki yıllarda da yine Recep Tayyip Erdoğan Beyefendi İstanbul'da Park ve Köprülere İsa Yusuf Alptekin ismini vermiş ve bu isimlerin kaldırılması yönünde, Çin'in talebi üzerine Dış işlerinden gelen baskılara boyun eğmemişlerdir.

90'lı yılların başında eski Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Doğu Türkistan'da Çin zulmünün artması neticesinde çok sayıda Uygur Türkleri vatanlarını terk etmeye ve dış ülkelere sığınmaya başladılar. Bugün, Yeni Zelanda'dan ta Kanada'ya kadar uzanan bir coğrafyada, yani 40'a yakın ülkede Uygur Türkleri yaşamaktadır. Tabii olarak Uygur Türklerine en çok kucak açan ve bizlere ağabeylik ve kardeşlik hisleriyle yaklaşmıştır. Bu göç sürecinde Almanya ya yerleşen Uygur Türklerinin sayısı bin kadardır ve bunlardan 150 aile, yani 650'si Münih kentinde yaşamakta. Uygurların Almanya ya gelmeleri 1960'lı 70'li yıllarda

ya çalışmak veya da tahsil için Türkiye’den gidenlerle başlar ve 90 yıllarda Doğu Türkistan’dan kaçan dalgalarla şimdiki sayıya yükselmiştir.

Avrupa ülkelerinde, özellikle de Almanya’da yaşayan Uygur Türkleri genellikle bu ülkedeki Anadolu Türkleriyle iç-içedir: Oradaki Türk dernekleri her zaman bize yardım elini uzatmıştır ve Türk toplumu da bize kucak açmıştır. Cami’de – Dernekte Türklerle birlikteyiz, Türk Kafilelerle Hacca ve Umreye gideriz; evlerimizde Türk televizyonlarını izleriz. Son bir sene içinde sadece Münih’ten 5 kardeşimiz Almanya’dan kat satın almışlardır. Almanya’daki Uygur Türklerinin yaş ortalaması 30 un altındadır, eğitim durumları yüksektir, yüksekokullardaki veya yüksek tahsil yapacak okullardaki talebelerimizin sayıları orantılı olarak diğer toplumlara kıyasla ön sıralarda yer almakta.

Kardeş ülke Türkiye’de olan-bitenler bizleri de yakından ilgilendirir. Hele son yıllardaki “One Minute”, Genel Seçim, Cumhurbaşkanlığı seçimi, Mavi Marmara, Teröre karşı mücadele, Suriyeli mülteciler, Rus uçağının düşürülmesi gibi güncel konular daha da dikkatimizi üzerine çekmiştir. Bu şekilde koyu bir ilgi devam ederken, aniden 15 Temmuzda Darbe girişimi yapılması bizi şoke ettiği gibi, bu girişimin fakat saatler içinde geri püskürtülmesi de Türkiye’nin bekası açısından tarihi bir dönüm noktası olmuştur.

15 Temmuz gecesi, eğer tabiri caizse, bizlerde Almanya’da televizyon başında Demokrasi nöbeti tuttuk, sayılır! Cumhurbaşkanımızın Cep telefonundan CNN kanalıyla Türk halkına yaptığı kısa konuşması ve çağrısı, daha sonra Atatürk Havalimanındaki konuşması, Boğaz köprüsündeki ilk gösterilen çatışmalar ve halkın hemen sokaklara dökülerek darbecilere karşı dik durması, Tankların önüne yatması bizleri çok etkiledi.

Bizleri sevindiren ve rahatlatan olay bu darbe girişiminin fark edildikten sonra saatler içinde bertaraf edilmesi; Sayın Cumhurbaşkanımız başta olmak üzere bütün devlet ve hükümet erkânının işbaşında olduklarını hiç vakit kaybetmeden duruşlarıyla, hareketleriyle ve

icraatlarıyla sergilemeleri, Hava trafiğinin ve yurda giriş-çıkışların hemen-hemen hiç aksamadan devam etmesi, medyanın halkı şeffaflıkla bilgilendirmesi ve her şeyden ziyade Türk halkının vatanına, seçtiği hükümetine ve demokrasiye nasıl sahip çıktığıdır. Türk halkının istiklal harbinde verdiği mücadeleleri, Çanakkale ve Sarıkamış'taki fedakârlıklarını bazen filmlerden izlerdik, kitaplardan okurduk veya anlatılanlara kulak misafiri olurduk. Ama bu defa Türk halkının, kadın-erkek, genç-yaşlı ve sağcı-solcu, demeden toprağını, vatanını ve insanını savunmak uğruna neler yapabileceğini bizzat gözlerimizle gördük, yaşadık ve şahit olduk. “Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır, toprak eğer, uğrunda ölen varsa vatandır” mısrasını neden kaleme alındığı ve ne anlama geldiğini 15 Temmuz gecesinden bu yana daha iyi idrak etmekteyiz.

17 Temmuz, yani Darbe teşebbüsünün ikinci günü ben Almanya'dan uçakla Atatürk Havaalanına indiğimde toprağı öptükten sonra etrafa baktığımda darbe teşebbüsünden hiçbir ize rastlamadım, orada gözüm bireyler aradı, herhangi bir ipucu görmek istedim. Ama hiçbir şey bulamadım, göremedim: Uçaktan indikten sonra pasaport kontrolü, dışarıya çıkış, taksici... ve Zeytinburnu'nda eve varana kadar her şey kendi yolundaydı. Sanki Türkiye beni: hiç bir şey olmamış, kimse bir şey yapmamış, görmemiş, duymamış ve kimseye hiçbir şey olmamış gibi karşıladı. Hatta ayın 19 u gecesi otobüsle İstanbul'dan Ankara'ya gittim de de hiçbir ize rastlamadım. Yani, Türkiye'de gördüğüm manzara ve konuştuğum insanlar, sanki bu ülkede iki gün önce darbe teşebbüsü olmadığı izlenimini verdi, çünkü her şey yerinde ve yolundaydı, insanlar hiçbir telaşe içinde değildi, toplu taşıma vasıtaları çalışıyordu, uçaklar inip-kalkıyordu, hükümet, asker, polis iş başındaydı, halkın morali yüksek, özgüvenli, başı dik ve gururluydu...

İstanbul'da yaşayan kardeşlerimden biri bir gece beni de demokrasi nöbetine birlikte götürdü. Münih'e döndüğümde, özellikle benden aziz Türkiye'mizin selameti yönünde haber duymak için Havaalanına çıkan oradaki Uygur yurttaşlarımın bana sordukları ilk soru,

İstanbul nasıldı? Ne gördün? Türkiye eskisi gibi mi? Şeklinde oldu.

Avrupa ülkelerinden tatil için İstanbul ve Ankara'ya gelen yurttaşlarım daha geçen hafta sonu telefonla beni arayarak, ya Enver bu Anadolu Türkleri nasıl bir millet! Allah zeval vermesin, bu millet oldukça kimseler Türkiye ye bir şey yapamaz, dediler!

Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan Darbe teşebbüsünden haber aldıktan hemen sonra cep telefonundan halka yaptığı çağrı ile başlayan dik duruşu, liderlik sıfatı, güven telkin eden konuşmaları ve hitaplarıyla makamına ve şahsiyetine yakışan bir kriz yönetme liyakatini fazlasıyla gösterdi;

Başbakan Binali Yıldırım başta olmak üzere diğer Bakanlar ve topluca hükümet erkânı görevinin başında olduğunu her fırsatta gözler önüne sermiştir;

Şanlı Türk Ordusu da, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar'ın komutanlığında, darbe girişiminin hemen ardından halkımıza tekrar güven verecek bir duruş sergilemiştir.

Özellikle de muhalefet partilerinin darbeye karşı devlet ve hükümetle birlikte hareket etmeleri, Demokrasi mitinginde sergilenen birlik-beraberlik tutumu

Türkiye halkını mutlu ettiği, cesaretlendirdiği ve güven telkin ettiği gözetlenmiştir.

Kısacası 15 Temmuz darbe girişimine karşı devlet, hükümet, Ordu, muhalefet ve millet olarak, hep birlikte yek vücut tek bir Türkiye olduğu, vatana, milli iradeye ve demokrasiye sahip çıkıldığı dünya ya gayet açık ve net bir tarzda gösterilmiştir.

Darbe teşebbüsü geri püskürtüldükten sonraki günlerde ve haftalarda detaylar ortaya çıktıkça, halkın direnişleri, askerleri ikna etme çabaları, ordu komuta zinciri dâhilinde ve dışında cereyan eden olaylar, perde arkasında neler olduğu, eğer önlenmeseydi, neler olabileceği hakkında medya tarafından gösterilen görüntüler ve ekranlardaki tartışmalar o

gece neler olup bittiğini daha iyi anlamamıza ışık tutmuştur. AK parti döneminde, özellikle de son 10 yıl içinde ortaya çıkan uyanış, toparlanma, özgüven ve toplumdaki zindelik darbe teşebbüsünün geri püskürtülmesinde kendini gösterdiği gibi, Türk toplumunun 80'li, 90'lı yıllardaki Türkiye olmadığını da gözler önüne sermiştir.

Sonuç olarak, Darbe girişiminin bu şekilde az zayıyla, saatler içinde geri püskürtülmesinde aziz Türk milletinin bir bütün olarak duruşu, fedakârlığı ve vatan sevgisi esas rol oynamıştır.

Kendi anavatanları Çin işgali altında olduğu için dünyanın çeşitli ülkelerinde, özellikle de Almanya da yaşamakta olan Uygur Türkleri bu darbe girişimine karşı Türk milletinin gösterdiği tepki, sergilediği vatanseverlik, kahramanlık ve bütün bir millet olarak dik duruşunu takdirle, minnetle ve hayretle izledik ve kendimize ders çıkarmaya çalıştık. Toplantılarımızda Türk halkının Darbe girişimine karşı verdiği mücadeleyi kendimize örnek alacağımızı söyledik.

Sayın misafirler, sözlerimi âcizane ve kısaca şu sözlerle bitirmek istiyorum:

Son yıllarda AK Parti hükümeti bir yandan Çin ile dostluk ilişkilerini geliştirmeye çalışırken, diğer yünden Uygur Türklerinin insani ve kültürel haklarını savunmayı da bir dış politika haline getirmiş ve bir taraftan Türkiye'ye sığınan Uygur Türklerine gereken ilgiyi gösterirken, diğer yünden hatta Tayland gibi, diğer ülkelerde zor durumda kalanlara da sahip çıkmıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, Çin yönetiminin Uygur Türklerine karşı kıyım siyasetini “Jenosit” diye haykıran ilk ve tek devlet adamıdır.

Bu vesileyle kendilerine, AK Parti yönetimine ve Doğu Türkistanlılara sahip çıkan ve yardım elini uzatan herkese, kısacası Anadolu Türküne minnettarlığımı iletmek istiyorum.

Nasıl ki aziz Türkiye'miz Avrupa ile Asya arasındaki köprü ise, Doğu Türkistan da Çin ile Avrasya arasındaki stratejik öneme haiz bir köprüdür. Çin'in Orta Asya ya açılmak ve enerji hatlarını güven altına almak için Doğu Türkistan bölgesine ihtiyacı vardır. Uygur Türklerinin gözyaşları üzerine bu bölgede barış, istikrar ve güvenliğin sağlanması mümkün değildir.

Hal böyleyken, “Doğu Türkistanlıların şu anda Çin Halk Cumhuriyeti hudutları içinde olan kendi ana yurtlarında insani ve kültürel haklarını koruma” olarak belirlenen politikanın daha da genişleterek, etkin biçimde devam ettirilmesi realiteye dayanan, uzun soluklu ve geleceğe yönelik faydalı bir yol olduğuna inanıyorum.

Sabırla dinlediğiniz için teşekkür eder, hepinizi saygıyla selamlarım!